

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
КАФЕДРА ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

**ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
Й ОПОДАТКУВАННЯ РОЗВИТКУ
СУБ'ЄКТІВ АГРОБІЗНЕСУ
ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ**

КОЛЕКТИВНА МОНОГРАФІЯ

Херсон – 2019

*Рекомендовано до друку Вченою радою ДВНЗ
«Херсонський державний аграрний університет»
(протокол №10 від 30 травня 2019 р.)*

Рецензенти:

Коцупатрій

Михайло Миколайович – кандидат економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку, контролю та оподаткування агробізнесу Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Плаксієнко

Валерій Якович

– доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри бухгалтерського обліку Полтавської державної аграрної академії

Рунчева

Наталія Вікторівна

– доктор економічних наук, проректор з науково-педагогічної та наукової роботи Бердянського університету менеджменту і бізнесу

О-16 Обліково-аналітичне забезпечення й оподаткування розвитку суб'єктів агробізнесу та сільських територій: [колективна монографія] / за заг. ред. Мармуль Л. О. — Херсон: Айлант, 2019. — 334 с.
ISBN 978-966-630-227-7

У колективній монографії розглядаються теоретичні та практичні основи сучасних трансформацій системи обліку і оподаткування, досліджено стан та напрями підвищення якості контролю й професійного аудиту, проаналізовано прикладні аспекти регулювання соціально-економічного розвитку агропромислового сектору та інфраструктури сільських територій.

Видання передбачене для науковців і практиків у сфері бухгалтерського обліку і оподаткування, керівників і фахівців підприємств, здобувачів закладів вищої освіти.

УДК 336.221:338.43

ISBN 978-966-630-227-7

© Мармуль Л. О., 2019

3.6. Організаційно-економічний механізм управління якістю аграрної продукції (Ковтун В.А. к. с.-г. н., доцент ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»)	256
3.7. Удосконалення процесу аналізу управління агробізнесом за допомогою достатніх умов оптимальності (Лобода О.М. к.т.н. доцент, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», Кавун Г.М. ст. викладач, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»).....	266
3.8. Аналіз і обґрунтування розвитку суб'єктів агробізнесу в Україні (Минкіна Г.О. к.с.-г.н., доцент, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», Минкін М.В. к.с.-г.н., доцент, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»)	274
3.9. Місце сільського зеленого туризму у вдосконаленні діяльності та розвитку аграрних підприємств (Романюк І.А. к.е.н., асистент, Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка).....	283
3.10. Теоретичні та прикладні аспекти розвитку конкурентоспроможності підприємств галузі садівництва (Рудік Н.М. к.с.-г.н., доцент, ДВНЗ«Херсонський державний аграрний університет»)	292
3.11. Управління підготовчим відділенням закладу вищої освіти як психолого-педагогічна проблема (Фатєєва Е.М. к.пед.н., доцент ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»)	304
3.12. Економічна ефективність інвестицій у виноградарсько-виноробній галузі (Панкратьєва Т.Л. ст.викладач, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»)	316
3.13. Організаційно-економічні напрямки вдосконалення управління збутовою діяльністю (Пантюк І.П. аспірант, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»)	326

3. Лупенко Ю.О. Шлях інноваційного розвитку економіки країни: регіональні аспекти //Регіональна економіка. – 1998. – №3. – С. 124-127.
4. Музика П.М. Розвиток інноваційного підприємництва в аграрній сфері. – Львів: Вид-во “Львівська політехніка”, 2000. – 156 с.
5. Нед Уайт. Можливості для ДППІ у сільському господарстві в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ppp-ukraine.org/wp-content/uploads/2014/01/1.-Ned-White-Opportunities-for-Agr.-PPPs-in-Ukraine-ukr.pdf>.
6. Про схвалення Концепції розвитку державно-приватного партнерства в Україні на 2013-2018 рр.: розпорядження КМУ від 14.08.2013 р. № 739-р // Урядовий кур'єр. – 2013. – № 194.
7. Саблук П.Т., Крисальний О.В., Тивончук С.О. та ін. Основні методологічні положення аграрної реформи в Україні // Економіка України. –1994. – №1. – С. 18-20.
8. Сайт Міністерства економічного розвитку та торгівлі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>.

3.6. Організаційно-економічний механізм управління якістю аграрної продукції

Становлення ринку якісного і безпечного продовольства є найважливішим стратегічним завданням національної економіки. Доцільність практичних дій в цьому напрямі обумовлена об'єктивною необхідністю цивілізованого підходу до організації екологічно безпечного аграрного і промислового виробництва, збереження здоров'я і генофонду нації, формування державних заходів на інтеграцію екологічних обмежень у правову базу міжнародних зовнішньоторговельних відносин. Підвищення якості продукції сільського господарства розцінюється в даний час, як вирішальна умова її конкурентоздатності як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Конкурентоздатність аграрної продукції визначає престиж країни і є вирішальним чинником збільшення її національного багатства. [1].

Сучасна ринкова економіка висуває принципово нові вимоги до якості продукції. Виживання будь-якого підприємства, його стійке становище на ринку товарів і послуг визначають рівнем конкурентоспроможності, яка характеризується двома показниками – рівнем ціни і рівнем якості продукції, причому якість продукції стає чи не найголовнішим чинником у поведінці споживача коли він вибирає товар.

В умовах ринкової економіки якість продукції відіграє надзвичайно важливу роль у підвищенні її конкурентоспроможності. Економічне суперництво підприємств, окремих об'єднань, боротьба їх за ринки збуту зосереджуються не тільки на ціні, а й значною мірою на нецінових факторах. Серед цих факторів – реклама, створення сприятливих умов для реалізації продукції, забезпечення післяпродажного обслуговування покупців та особливе місце займає якість продукції. За однакової ціни більшим попитом користується продукція, яка має вищу якість. Істотне поліпшення підприємством якості аграрної продукції порівняно з аналогічною продукцією конкурентів дає йому можливість підвищувати ціну на неї, не втрачаючи при цьому своїх споживачів, а в деяких випадках навіть збільшуючи обсяг продажу.

Якість продукції – це сукупність її властивостей, що характеризують міру спроможності даної продукції задовольняти потреби споживачів згідно з її цільовим призначенням. Світовий досвід переконує, що якість продукції є функцією від рівня розвитку науково-технічного прогресу і ступеню реалізації його результатів у виробництво. Чим вища якість продукції, тим повніше задовольняються потреби споживачів і ефективніше вирішуються соціально-економічні проблеми розвитку суспільства.

Аграрна продукція має різне цільове призначення, вона поділяється на три типи: кінцевого споживання, проміжну і сировину. До продукції кінцевого споживання відносять ту продукцію, яка завдяки своїм біологічним якісним характеристикам безпосередньо використовується для особистого споживання (свіжі овочі, фрукти, ягоди, незбиране молоко тощо). Продукція, призначена для подальшого використання в аграрному виробництві в наступних циклах відтворення, називається проміжною (насіння, садивний матеріал, корми). Сировинна продукція представлена її видами, які використовуються для промислової переробки (цукровий буряк, технічні сорти картоплі, зерно, льонопродукція, соняшник тощо).[2].

Споживач для задоволення власних потреб виставляє певні вимоги до аграрної продукції. Найважливіші з них – її якість, товарний знак, стиль, розмір, сервіс, гарантія тощо. До картоплі можуть висуватися такі вимоги, як придатність до швидкого приготування, належне зберігання, добрі смакові якості, високий вміст крохмалю та інше.

Кожен тип аграрної продукції повинен бути носієм різних конкретних властивостей, що відображають його корисність і відповідають певним вимогам людини. Корисність її характеризується споживчою вартістю, а споживча вартість має визначатись відповідною якістю. Споживча вартість і якість цієї продукції безпосередньо пов'язані між собою. Споживча вартість може бути корисною не однаковою мірою, а якість продукції характеризує міру її придатності для споживання, тобто кількісний бік споживчої вартості. Кожному з цих типів аграрної продукції притаманні свої показники якості. Під показником якості розуміють кількісний вираз однієї або кількох однорідних властивостей продукції, що задовольняють певні потреби споживачів стосовно до її цільового призначення й умов використання.

Зростання якості продукції це основа діяльності всіх аграрних підприємств. Воно, як чинник конкурентоспроможності, поширюється на всю національну економіку. Зниження якості аграрної продукції призводить до негативних наслідків. З економічного погляду – це невиправдані втрати матеріальних і трудових ресурсів, пов'язаних з аграрним виробництвом, транспортуванням і зберіганням продукції. Застосування у процесі аграрного виробництва насіння, посадкового матеріалу, кормів, тварин та матеріалів низької якості, а також машин й обладнання сумнівних якісних характеристик призводить до неефективного використання ресурсного потенціалу, здорожчання аграрної продукції та зниження її конкурентоспроможності, зменшення прибутковості аграрного підприємства.

Для усунення недоліків та доведення продукції до визначених стандартів, аграрне підприємство змушене залучати не тільки матеріальні, а і трудові ресурси. Очевидними є нераціональні витрати робочого часу працівників, погіршується

моральний клімат у колективі. Зниження якості аграрної продукції, яка виробляється на вітчизняних аграрних підприємствах зумовлює зниженню добробуту населення та сприяє наповненню ринку імпортною продукцією.

Основним завданням кожного аграрного підприємства є підвищення якості продукції, яка повинна: відповідати чітко визначеним потребам; задовольняти вимоги споживачів; відповідати встановленим стандартам і технічним умовам та чинному законодавству країни та вимогам суспільства; пропонуватися споживачеві за конкурентоспроможними цінами; орієнтуватися на отримання прибутків.

Продукція аграрних підприємств має багатоцільове призначення і використовується як сировина для промислової переробки, на внутрішньогосподарські потреби, як насіння і корми, а також безпосередньо для особистого споживання людини, кожному з її видів притаманні свої показники якості.

Показник якості – це кількісний вираз однієї або кількох однорідних властивостей аграрної продукції, що відповідають запитам споживачів. Рівень якості аграрної продукції визначають як відношення фактичного показника її якості до нормативного.

Показник якості аграрної продукції кількісно характеризує ступінь її придатності та може виражатися класом, сортом, у балах, у відсотках тощо. Цінність соняшнику оцінюється за вмістом у ньому жиру, який коливається в межах 42-53 %; пшениці – за вмістом клейковини (в межах 23-40 %). Молоко може бути першого, другого сорту і несортове. Водночас визначають вміст білку та його жирність, яка дорівнює 2,8- 5,2 %. Якісні показники волокна льону-довгунцю оцінюються за шкалою сортономерів від 2-го до 28-го, але виробничим показником якості є волокнистість льону – від 18-25 %. Деякі види аграрної продукції мають специфічні показники якості. Усі показники якості поділяють на одиничні й комплексні. Одиничні характеризують якусь одну властивість продукції (вміст крохмалю в картоплі), а комплексні відображають кілька властивостей продукції – сортономер волокна льону-довгунцю [3].

Залежно від призначення продукції у практиці діяльності аграрних підприємств використовуються такі якісні показники:

– біологічні – характеризують придатність продукції до вживання в їжу. Основними з них є вміст цукру, крохмалю, жиру, білка і комплексу мікро- та макроелементів. Вони переважно залежать від біологічних і фізіологічних особливостей рослин і тварин, які беруть участь у виробництві того чи іншого виду аграрної продукції. На біологічні показники якості суттєво можуть впливати природно-економічні умови, дотримання агротехнічних вимог, технології вирощування та збирання сільськогосподарських культур, способи утримання тварин тощо;

– технологічні – характеризують придатність того чи іншого виду продукції до ефективної промислової переробки чи використання підприємством на внутрішньогосподарські потреби. Зерно, яке використовується як насіння, повинно мати високу схожість, сортову і технологічну чистоту, відповідний рівень вологості. Цукрові буряки, що надходять на переробку цукровим заводам, не повинні мати домішок гички або бути забрудненими вище встановлених норм, не допускається їх усушка. Корми повинні мати визначений рівень поживності, перетравного протеїну, мікро- та макроелементів;

– естетичні – характеризують той вид аграрної продукції, що споживається у свіжому вигляді. Вони повинні відповідати встановленим стандартам, мати товарний вигляд, певну форму, колір, відповідні смакові якості, тощо;

– екологічні та показники безпеки мають особливе місце у вимогах до продукції аграрних підприємств. Вона повинна бути екологічно чистою і придатною для споживання людьми або годівлі тварин і не завдавати шкідливого впливу на їх організми. Понаднормовий вміст радіонуклідів, нітратів, нітритів, залишків пестицидів та інших небезпечних для життя людей елементів і речовин не допускається, їх наявність, особливо в овочевих культурах, суворо контролюють відповідні державні інспекції. Жорстко контролюють і висувають відповідних застережних заходів до бактеріологічної чистоти молока, від хворих на ящур чи туберкульоз корів, працівники, які обслуговують цих тварин, і персонал переробних підприємств згаданої продукції. Актуальним є дотримання безпеки працівників у процесі як виробництва так і переробки аграрної продукції [4].

Сучасна інноваційні технології відкривають величезні можливості для підвищення добробуту людей, якщо їх розвивати і використовувати з дотриманням відповідних заходів безпеки щодо довкілля і здоров'я людини, визнаючи також виключну важливість центрів походження і центрів генетичного різноманіття для людства, беручи до уваги обмежені можливості багатьох країн, зокрема країн, що розвиваються, у реагуванні на характер і масштаб відомих і потенційних ризиків, пов'язаних із живими зміненими організмами, визнаючи, що торговельні та природоохоронні угоди повинні бути взаємодоповнюючими в цілях досягнення сталого розвитку [5].

Основою сучасного виробництва якісної аграрної продукції є система: початкова сировина – напівфабрикат – вживані компоненти і добавки – готовий продукт. Управління якістю в рамках даної схеми рекомендується у вигляді комплексу дій і заходів, що дозволяють встановити, забезпечити, підтримувати, контролювати і стимулювати отримання якісної аграрної сировини і продовольства. Реалізувати ці дії дозволить організаційно-економічний механізм, що передбачає виділення і злагоджене функціонування основних ланок, в яких забезпечується досягнення якості харчової продукції

У ринкових умовах масового виробництва, що породжує глобальну конкуренцію, необхідно по-особливому ставитися до якості, як до економічної категорії. При оцінці якості продукції перевіряються його основні властивості: надійність; відповідність технологічним вимогам; відповідність гігієнічним і фізіологічним нормам; економічність; екологічність; транспортабельність та інше.

Для визначення якості продукції АПК використовують ряд методів: органолептичний, вимірювальний, реєстраційний (статистичний), розрахунковий, експертний, соціологічний [6].

Управління якістю саме аграрної продукції слід розглядати як напрямок виконання функції загального управління процесом забезпечення суспільства якісною безпечною продукцією. В свою чергу, система управління якістю – це система управління, яка спрямовує та контролює діяльність аграрних підприємств щодо якості продукції [7].

Управління якістю аграрної продукції – це встановлення, забезпечення і дотримання необхідного рівня якості продукції при її виробництві, збиранні,

транспортуванні, зберіганні, переробці та споживанні, що досягається шляхом систематичного контролю за якістю і цілеспрямованого впливу на умови та фактори, від яких вона залежить. [8].

Актуально та перспективно створювати і запроваджувати новітні системи управління якістю продукції агропромислового виробництва, як одного із ключових факторів зростання експортної конкурентоспроможності продукції АПК на світовому ринку. Це пояснюється наступними факторами:

- постійне зростання цін на аграрну продукцію внаслідок загострення світової продовольчої кризи;

- згідно зі статистичними даними, високоякісна продукція приносить приблизно на 40% більше прибутку, ніж продукція низької якості;

- зростання в світі попиту на органічну продукцію (ціна на неї вище на 20–50%);

- наявність сертифікованої системи управління якістю стає обов'язковою умовою при укладанні угод між визнаними у світі компаніями і їх партнерами.

У сфері виробництва якісної та безпечної аграрної продукції стандарти найефективніше сприяють активному впровадженню інноваційних технологій, економному використанню сировини і матеріалів, продовженню строків зберігання продукції та збереженості у ній поживних речовин. У якості об'єкта може виступати конкурентоспроможність, інноваційний рівень або інший показник, характеристика чи вся сукупність властивостей аграрної продукції або якась її частина, група, окрема властивість [9].

Для завоювання міжнародних ринків і забезпечення відповідної конкурентоспроможності аграрної продукції на світових ринках, необхідно постійно слідкувати за підвищенням її якості. Покращення якості продукції є одним із найважливіших напрямів інтенсивного та інноваційного розвитку національної економіки, джерелом економічного росту та ефективності суспільного виробництва.

Глобалізаційні процеси в економіці та посилення нецінової конкуренції стимулюють аграрні підприємства до пошуку інноваційних шляхів розвитку, які пов'язані з проблемами підвищення якості продукції, адаптації її до міжнародних вимог.

Вдосконалення механізму формування системи управління якістю у агропромисловому комплексі, яка виступає гарантом здатності, організації стабільно виробляти та постачати продукцію визначеної якості набуває пріоритетного характеру. Розробка, впровадження, сертифікація та підтримання системи управління якістю в стані дієздатності є одним із стратегічних напрямів діяльності аграрних підприємств, що значно підвищує їх результативність, економічну ефективність та конкурентоспроможність на світовому ринку [1].

Зростання в аграрному секторі економіки, що відбуваються завдяки процесам концентрації землі, інтенсифікації аграрного виробництва та нарощування його експортного потенціалу трактуються як безперечно позитивні тенденції, що допомагає виділити переваги від впровадження систем управління якістю аграрної продукції.

Впровадження систем управління якістю в аграрних підприємствах має безпосередній вплив і на галузь АПК, оскільки зростає конкурентоспроможність організацій, задіяних в аграрній сфері, збільшується кількість залучених інвестицій у аграрне виробництво, більш раціонально використовуються наявні ресурси та приділяється увага екологічній складовій життєдіяльності підприємств [3].

На макрорівні збільшення кількості сертифікованих аграрних підприємств відповідно до міжнародних стандартів полегшує ведення торгівлі на світовому ринку, покращує імідж держави, зростає рівень життя населення та зміцнюється продовольча безпека.

Економічний аспект проблеми якості полягає у підвищенні ефективності національної економіки, збільшенні прибутку підприємств, підвищенні конкурентоспроможності продукції як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках, раціональне використання матеріальних та енергетичних ресурсів. Всі питання у сфері якості такі як підвищення її рівня та управління нею, пов'язані з економічними затратами, які в результаті повинні дати обґрунтований економічний ефект.

Сучасний інноваційний аспект проблеми базується на взаємозв'язку процесу підвищення якості продукції та темпів впровадження інноваційних технологій. Внаслідок науково-технічного прогресу інформаційні системи, транспорті комунікації, технологічні процеси удосконалюються, тим самим забезпечуючи вищий рівень якості продукції, що в свою чергу призводить до нового розвитку у науці та техніці.

Щодо загальних вимог до якості та безпеки продукції сільського господарства діють правила проведення обов'язкової стандартизації й сертифікації на відповідність стандартам продукції, яка може становити небезпеку для життя, здоров'я громадян і навколишнього природного середовища, встановлені декретом Кабінету Міністрів України "Про стандартизацію і сертифікацію" від 10 травня 1993 року. Залежно від виду продукції відповідним стандартом встановлюються вимоги щодо вмісту токсичних елементів, пестицидів, мікотоксинів, антибіотиків, гормональних препаратів, радіонуклідів, визначення мікробіологічних показників, підсолоджувачів, нітратів, нітритів, синтетичних барвників, сірчистого ангідриду, гістаміну, гельмінтів, ерукової кислоти (для ріпакової олії) тощо.

Не досить позитивним моментом у визначенні відповідності показників якості та безпеки аграрної продукції є використання радянських ГОСТів за відсутності вітчизняних державних стандартів. Справа навіть не у низькій якості чи змістові самих стандартів, які, до речі, свого часу були достатньою мірою прогресивними і відповідними, а у їх застарілості. Швидка зміна й інноваційний розвиток технологій дозволили застосовувати для виробництва і зберігання аграрної продукції хімічні речовини, які не були відомі раніше. Тому завдання комплексного підходу до розробки нових державних стандартів аграрної продукції є актуальним.

Законом України "Про стандартизацію" від 17 травня 2001 року визначено стандартизацію як діяльність, що полягає у встановленні положень для загального і багаторазового застосування щодо наявних чи можливих завдань з метою досягнення оптимального ступеня впорядкування у певній сфері, результатом якої є підвищення ступеня відповідності продукції, процесів та послуг їх функціональному призначенню, усуненню бар'єрів у торгівлі і сприянню науково-технічному співробітництву.

У сфері виробництва якісної та безпечної аграрної продукції стандарти найефективніше сприяють активному впровадженню нової техніки й технологій, економічному використанню сировини і матеріалів, продовженню строків зберігання продукції та збереженості у ній поживних речовин. Вимоги до створення стандартів також виокремлюються у окремому стандарті ДСТУ 1.0:2003

"Національна стандартизація. Основні положення", затвердженому наказом Держспоживстандарту від 24 лютого 2003 року № 32. Цей стандарт установлює мету, принципи та основні завдання стандартизації, суб'єктів та об'єкти стандартизації, нормативні документи (НД) у сфері стандартизації та види стандартів, правила позначання НД та організацію робіт зі стандартизації. [10].

Мета стандартизації у сільському господарстві полягає у встановленні положень, що забезпечують відповідність об'єкта стандартизації своєму призначенню, та безпечність його щодо життя чи здоров'я людей, тварин, рослин, а також майна й охорони природного довкілля, що створюють умови для раціонального використання всіх видів національних ресурсів, які сприяють усуненню технічних бар'єрів у торгівлі та підвищують конкурентоспроможність аграрної продукції до рівня розвитку науки, техніки і технологій. Мету стандартизації конкретизують основні завдання, покликані забезпечити: безпечність аграрної продукції для життя і здоров'я людей, тварин, рослин та охорону природного довкілля; захист та збереження продукції сільського господарства, зокрема під час їх транспортування чи зберігання; якість аграрної продукції відповідно до рівня розвитку науки, техніки, технологій і потреб людей.

Мети стандартизації аграрної продукції досягають, розробляючи, впроваджуючи та застосовуючи відповідні нормативні документи. Загалом нормативним є документ, який установлює правила, загальні принципи чи характеристики різних видів діяльності або їх результатів. Згідно з рівнями суб'єктів стандартизації в Україні розрізняють такі нормативні документи: національні; організацій.

Нормативні документи національного рівня розробляють на об'єкти стандартизації державного значення та приймають на засадах консенсусу. Консенсус – це загальна згода, яка характеризується відсутністю серйозних заперечень щодо суттєвих питань у більшості заінтересованих сторін та досягається в результаті процедури, спрямованої на врахування думки всіх сторін та зближення розбіжних точок зору.

Нормативні документи організацій можуть розроблятися незалежно від наявності національних документів. Водночас рівень вимог нормативних документів організацій не повинен погіршувати якість і безпечність аграрної продукції порівняно з національними документами. Нормативні документи організацій існують двох видів: громадських організацій; сільськогосподарських підприємств та їх об'єднань.

Згідно вимог стандартів щодо якості та безпечності аграрної продукції національного стандарту ДСТУ 3768:2009 "Пшениця", чинного з 1 липня 2009 року встановлено такі показники: залежно від показників якості м'яку пшеницю поділяють на 6 класів (класи 1 -3 – група А, класи 4-5 – група Б і клас 6), а тверду пшеницю – на 5 класів. М'яку пшеницю групи А використовують для продовольчих (переважно борошномельна та хлібопекарська промисловості) потреб і для експортування. Пшеницю групи Б і 6-го класу використовують на продовольчі і непродовольчі цілі та для експортування. Зерно твердої і м'якої пшениці всіх класів має бути у здоровому стані, не зіпріле та без теплового пошкодження під час сушіння: мати властивий здоровому зерну запах (без затхлого, солодового, пліснявого, гнилісного, полинного, сажкового, запаху

нафтопродуктів та інших сторонніх запахів); мати нормальний колір; не дозволено зараження пшениці шкідниками зерна. У разі невідповідності граничній нормі якості пшениці хоча б за одним із показників, її переводять до відповідного нижчого за рівнем класу.

Вимоги безпечності передбачають, що вміст шкідливих речовин у зерні пшениці не повинен перевищувати таких максимально допустимих рівнів (мг/кг): свинцю – 0,5; кадмію – 0,1; арсену – 0,2; ртуті – 0,03; міді – 10,0; цинку – 50,0. Максимальні рівні радіонуклідів вимірюються у Бк/кг: стронцію-90 – 20; цезію-137 – 50. Підтвердження відповідності аграрної продукції вимогам стандартів щодо якості та безпечності здійснюється за допомогою процедури сертифікації. Вона проводиться уповноваженими органами з сертифікації – підприємствами, установами і організаціями з метою запобігання реалізації продукції, небезпечної для життя, здоров'я та майна громадян і навколишнього природного середовища, сприяння споживачеві в компетентному виборі продукції тощо. Державну систему сертифікації створює Держспоживстандарт України, який проводить та координує роботу щодо забезпечення сертифікації.

Відповідно до ст. 13 декрету Кабінету Міністрів України "Про стандартизацію і сертифікацію" сертифікація продукції в Україні поділяється на обов'язкову та добровільну. Перелік продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні визначено наказом Держспоживстандарту України від 1 лютого 2005 року № 28, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 4 травня 2005 року за № 466/10746. Розділом 26 цього нормативно-правового акта встановлюється перелік харчової продукції та продовольчої сировини, які підлягають обов'язковій сертифікації. [11].

Згідно з вимогами стандарту молоко при закупівлі підрозділяється на три сорти: вищий, перший і другий. Молоко повинно бути одержано від здорових корів, охолодженим і профільтрованим. Стандартом регламентується тривалість зберігання молока у виробника до закупівлі. Вона не повинна перевищувати 24 год. за температури зберігання не вище 4°C, 18 год. – 6°C і 12 год. – за температури не вище 8°C. Молоко оцінюється за такими показниками якості: густиною, кислотністю, загальним бактеріальним обсіменінням, вмістом соматичних клітин, чистотою, вмістом жиру і білка. Густина молока не повинна бути меншою 1027 кг/м³ за температури 20°C або відповідати точці замерзання –0,52°C. Якщо показники густини менші за зазначений рівень, це свідчить про наявність у молоці домішок води. Кислотність – важливий показник, що характеризує технологічну якість молока, можливість його використання для виробництва таких цінних продуктів, як сири. Для вищого і першого сортів молока кислотність повинна бути в межах відповідно 16–17 і ≤ 19° Т (Тернера), для другого – ≤ 20° Т. Даним стандартом підвищені вимоги до бактеріальної забрудненості молока, хоч вони поки що уступають рівню вимог, які застосовуються в країнах ЄС. Для вищого сорту цей показник якості не повинен бути більше 300 тис. бактерій на 1 см³, для першого – 500 і другого – 3000 тис. бактерій на 1 см³ (у країнах ЄС – не більше 100 000). В охолодженому до 10°C молоці бактерії практично не розвиваються протягом 12 год, а при охолодженні зразу після доїння до 4°C – 48 год. Масова частка сухих речовин для молока вищого сорту повинна становити не менше 11,8 %, для першого – 11,5 і для другого сорту – 10 %.[12].ДСТУ 3662-97[12].

Нині обов'язковою умовою виходу на міжнародний ринок є наявність у продавця сертифіката відповідності, що засвідчує відповідність продукції вимогам міжнародних стандартів ІСО серії 9000, які швидко поширюються в світі і регулюють єдині всесвітні вимоги до систем якості фірм-постачальників. Підприємства, які не володіють сертифікатом на систему якості, підтверджуючи тим самим її відповідність стандартам ІСО серії 9000, майже не мають шансів на укладання пристойного контракту і на участь у міжнародних тендерах, а їх товар оцінюється на світовому ринку в 2-4 рази дешевше[13].

Крім того, потрібно брати до уваги, що забезпечення якості відповідно до стандартів ІСО серії 9000 – це умова необхідна, але не завжди достатня для гарантії конкурентоспроможності товару, оскільки багато фірм й далі вдосконалюють виробництво з орієнтацією на випуск товару з ще кращими якісними параметрами, ніж цього вимагають указані стандарти. За останні роки показник гармонізації вітчизняних стандартів до міжнародних стандартів становив лише 10 %, тоді як для отримання асоційованого членства в ЄС рівень гармонізації повинен становити не менше 80 %[14].

Мету стандартизації конкретизують основні завдання, покликані забезпечити: безпечність аграрної продукції для життя і здоров'я людей, тварин, рослин та охорону природного довкілля; захист та збереження продукції сільського господарства, зокрема під час їх транспортування чи зберігання; якість сільськогосподарської продукції відповідно до рівня розвитку науки, техніки, технологій і потреб людей.

Зміст стандартів на аграрну продукцію залежно від її особливостей містять відповідні групи положень чи вимог: класифікація; основні параметри і розміри; загальні технічні вимоги; вимоги безпеки; вимоги охорони довкілля; маркування; пакування; правила транспортування та зберігання; методи контролювання; правила приймання; правила експлуатування, ремонту, утилізації; інші [15].

Ситуація з впровадженням систем управління якістю на підприємствах АПК залишається складною внаслідок неузгодженості діючих в Україні держстандартів на продукцію АПК із діючими на світовому ринку. При цьому слід враховувати, що європейські стандарти якості дедалі стають жорсткішими та створюють серйозний бар'єр у сфері торговельних відносин між Україною та ЄС. За міжнародними вимогами гармонізації потребують понад 8000 норм, а гармонізовано лише **близько дуже** стримані. Так, за 2001–2004 рр. гармонізовано всього 150 стандартів. У 2005 р. передбачено розробити 8 технічних регламентів та гармонізувати ще 160 нормативних документів на суму 7,8 млн грн. У харчовій промисловості технічні регламенти відсутні взагалі, в той час як в країнах ЄС – членах СОТ вони є законодавчим документом. Державна політика в сфері стандартизації реалізується шляхом використання національних стандартів (ДСТУ), міждержавних стандартів, успадкованих від СРСР (ГОСТ), стандартів, гармонізованих до ЄС (ДСТУ EN) та до міжнародних (ДСТУ ISO) [16].

У сфері виробництва якісної та безпечної аграрної продукції стандарти найефективніше сприяють активному впровадженню нової техніки та технологій, економному використанню сировини і матеріалів, продовженню строків зберігання продукції та збереженості у ній поживних речовин. Стандартами передбачені вимоги щодо якості аграрної продукції, зокрема: вмісту токсичних елементів,

пестицидів, мікотоксинів, антибіотиків, гормональних препаратів, радіонуклідів, визначення мікробіологічних показників, підсолоджувачів, нітратів, нітритів, синтетичних барвників, сірчистого ангідриду, гістаміну, гелмінтів, ерукової кислоти тощо. Це забезпечить запобігання реалізації продукції, яка небезпечна для життя, здоров'я громадян і навколишнього природного середовища, буде сприяти споживачеві в компетентному виборі продукції.

Список використаних джерел до п.3.6.

1. Туниця Ю.Т. Фактори глобалізації і стратегія сталого розвитку / Туниця Ю.Т., Семенюк Е.О., Туниця Т.В. // Вісник НАН України. – 2012. – №7. – С. 3–4.
2. Поняття якості, характеристика її показників і значення для підвищення конкурентоспроможності продукції. URL: <https://buklib.net/books/29675/>
3. Загородній А.Е. Якість сільськогосподарської продукції як фактор забезпечення продовольчої безпеки національної економіки / А.Е.Завгородній //Агросвіт – 2015 – № 22. – С. 82-86
4. Якість, стандартизація і сертифікація продукції. URL: https://pidruchniki.com/1931071036277/ekonomika/yakist_standartizatsiya_sertif_ikatsiya_produktsiyi
5. Ковальчук С.Я. Економіко-правові аспекти екологізації аграрного виробництва в Україні [монографія] / С.Я. Ковальчук, Т.К. Оверковська – Вінниця: Едельвейс – 2013. – 342 с.
6. Лихопій В.І. Механізм забезпечення конкурентоспроможного виробництва аграрної продукції: теоретико-методичний аспект / В.І. Лихопій // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 1 (5). – С. 137–140.
7. Гармашов В.В. До питання органічного сільськогосподарського виробництва в Україні / В.В. Гармашов, О.В. Фомічова // Вісник аграрної науки. – 2010. – № 7. – С. 11–16.
8. Шпильовий В.А. Деякі аспекти екологічної безпеки виробництва продуктів харчування //Зб. наук. праць Черкаського державного технологічного університету. – 2013. – №8. – С. 91–94.
9. Капштик М.В. Особливості нормативноправового забезпечення органічного виробництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://elibrary.nubip.edu.ua/13333/1/11ina.pdf>
10. ДСТУ 1.7:2001. Національний стандартизація. Правила і методи прийняття та застосування міжнародних і регіональних стандартів. –К.: Держспоживстандарт України -2003. – 199 с.
11. Стандартизація і сертифікація. Нормативні засади якості безпечності сільськогосподарської продукції. URL: https://pidruchniki.com/1821071257510/pravo/standartizatsiya_sertifikatsiya_normativni_zasadi_yakisnosti_bezpechnosti_silskogospod
12. ДСТУ 3662-97. Молоко коров'яче незбиране. Вимоги при закупівлі. – К.: Держспоживстандарт України – 1997. – 7 с.
13. Стандартизація і сертифікація продукції. URL: <https://buklib.net/books/29712/>
14. Міжнародне законодавство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://organicfood.com.ua/zaknodatelstvoes/>

15. Стандартизація і сертифікація як нормативні засади якості й безпеки сільськогосподарської продукції. URL: <http://mycurator.com.ua/art4u762.html>
16. Гармонізація стандартів продукції апк до вимог ЄС. URL: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/4037/1/Agroincom_2006_1_10-15.pdf

3.7. Удосконалення процесу аналізу управління агробізнесом за допомогою достатніх умов оптимальності

Забезпечення високого рівня прийняття відповідних рішень в різних напрямках управлінської діяльності аграрного сектору економіки потребує побудову сучасного інформаційного суспільства, що вимагає розробку, впровадження та використання нових інформаційних технологій. Одним з головних напрямків, в умовах складної ринкової економіки, є підвищення ефективності функціонування аграрних підприємств, що здійснюється шляхом побудови автоматизованих систем управління і використання сучасних інформаційних технологій. Рішення задачі оптимального управління, в цих умовах, призводить до вирішення завдання управління у вигляді розподілу ресурсів між галузями. Знаходження оптимальних управлінь, що визначають найбільшу ефективність результатів функціонування, передбачає побудову моделей об'єктів управління, а також рішення багатокрокового завдання знаходження оптимальних управлінь при заданому функціоналі ефективності функціонування.

У сучасних умовах вимоги до ефективності функціонування підприємства не відповідають можливостям традиційного управління. Дослідження орієнтоване на створення інформаційних методів і моделей автоматизованих систем управління на базі сучасних комп'ютерних засобів дозволяє вирішувати завдання вибору управлінських рішень по окремим галузям, а також по господарству в цілому на основі порівняльного аналізу виробничих функцій. Завдання особливо актуальна, в умовах ринкової економіки і спроба вирішувати цю задачу в умовах конкуренції, безумовно, може бути використана керівником господарства. Тому проведення нових досліджень, розробка моделей, алгоритмів, методів, програм, інформаційних технологій для удосконалення функціонування підприємств є актуальною науковою задачею.

Виробництво – складний керований процес перетворення ресурсів в суспільний продукт. При розробці економіко-математичного апарату для аналізу, планування і прогнозування виробництва створюється система моделей, яка базується на уявленні економіки аграрного підприємств як складної ієрархічної системи. При математичному моделюванні взаємозв'язок між факторами виробництва і його результатом зазвичай відображають за допомогою виробничих функцій. При побудові виробничих функцій слід мати на увазі, що витрати факторів виробництва на випуск продукції завжди невід'ємні. Крім того, при моделюванні виробничих функцій треба відзначити, що відсутність одного з факторів призводить до нульового випуску продукції. Вважають також, що фактори виробництва змінюються безперервно, а випуск продукції змінюється досить гладко при зміні факторів, що природно при розгляді виробництва на макрорівні.